

FEITENRELAAS DEBRIEFING "SREBRENICA"

I. INLEIDING

I.1. Onderzoeksmethode

I.1.1. Opdracht aan de Leider van het onderzoek

"Hoor alle Nederlandse VN militairen die zich tijdens het Bosnisch-Servische offensief in de enclave SREBRENICA bevonden (periode 6 - 21 juli 1995). Vorm daartoe debriefingsteams om met deze militairen persoonlijke gesprekken te voeren. Tijdens deze gesprekken moet worden ingegaan op alle mogelijke aanwijzingen van oorlogsmisdaden en op militair-operationele aspecten. Overigens moet alle gelegenheid worden geboden zaken op te brengen die niet strikt onder deze twee thema's vallen. Aan de hand van deze informatie wordt beoogd een zo compleet mogelijk overzicht te krijgen van de gebeurtenissen en deze (beter) in hun onderlinge samenhang te overzien".

I.1.2. Te debriefen militairen

Uit vooronderzoek en uit de gehouden debriefingsgesprekken is gebleken dat **481** Nederlandse militairen geacht konden worden in de periode 6 juli 1995 t/m 21 juli 1995 aanwezig te zijn geweest in de enclave SREBRENICA. Deze 481 militairen waren destijds ingedeeld in het DUTCHBAT 3 of de staf van UNPROFOR, danwel zijn ten tijde van het onderzoek ingedeeld in het DUTCHBAT 4 of het 1 (NL/BE) Logistiek en Transportbataljon.

De te debriefen militairen van DUTCHBAT 3 blijken organiek afkomstig te zijn van 13 Infanteriebataljon Luchtmobiel aangevuld met militairen organiek ingedeeld bij 55 onderdelen van de Koninklijke Landmacht, de Koninklijke Marine, de Koninklijke Luchtmacht, de Koninklijke marechaussee en de Krijgsmacht Hospitaal Organisatie.

1.1.3.

Uitgevoerde debriefingsgesprekken

In de periode van 30 augustus 1995 t/m 15 september 1995 zijn 385 militairen door 20 debriefingsteams in NEDERLAND, alle bestaande uit 2 KMAR-rechercheurs en 1 KL-militair, gedebriefed terzake hun persoonlijke ervaringen.

In de periode 18 september 1995 t/m 21 september 1995 zijn 36 militairen door 4 debriefingsteams in NEDERLAND, alle bestaande uit 3 KL-militairen, gedebriefed terzake hun persoonlijke ervaringen.

Deze debriefingsgesprekken hebben plaats gevonden op de onderzoekslocatie aan de WITTERSTRAAT 39a te ASSEN. Een klein aantal militairen is ivm bijzondere (persoonlijke) omstandigheden op het huisadres gedebriefed. 1 militair is op 18 september 1995 door een KL-militair op het huisadres in de BRD gedebriefed.

In de periode 15 september 1995 t/m 21 september 1995 zijn 29 militairen door 1 debriefingsteam in het voormalige JOEGOSLAVIË, bestaande uit 1 KMAR-rechercheur en 2 KL-militairen, gedebriefed terzake hun persoonlijke ervaringen.

Deze debriefingsgesprekken hebben plaats gevonden op de onderzoekslocatie te BUSOVACA in het voormalige JOEGOSLAVIË.

In totaal zijn er uit de lijst van 481 militairen met 451 militairen debriefingsgesprekken gevoerd. Met 8 militairen is een tweede debriefingsgesprek gehouden. Met 1 militair is een derde debriefingsgesprek gehouden. 1 militair is telefonisch een tweede maal gehoord.

Van 24 NL-militairen is tijdens het onderzoek vast komen te staan dat zij zich niet in de enclave SREBRENICA hebben bevonden in de periode 6 juli 1995 t/m 21 juli 1995.

Met 6 militairen is het onmogelijk gebleken een persoonlijk debriefingsgesprek te houden in de beschikbare onderzoeksperiode tot 22 september 1995. Redenen voor die niet-beschikbaarheid waren: buitenlands verblijf voor dienst danwel vakantieverlof (3 militairen), onbekende verblijfplaats cq onbereikbaarheid (3 militairen).

Van de inhoud van de debriefingsgesprekken is een zakelijke weergave vastgelegd in een debriefingsrapport. Die 451 debriefingsrapporten bevinden zich in het onderzoeksdossier "Debriefing SREBRENICA".

De vastlegging in de debriefingsrapporten geschiedde door de leden van de debriefingsteams op een gestandaardiseerde wijze aan de hand van 3 hoofdaandachtspunten (zie hierna par 1.2.) onderverdeeld in diverse deelonderwerpen en subdeelonderwerpen (zie hierna par 1.3.).

De debriefingsrapporten zijn ondertekend door de leden van het betreffende debriefingsteam. De gedebriefde militair ondertekende daarbij steeds voor zijn/haar accoord met de voorstaande zakelijke weergave van zijn/haar debriefingsgesprek alsmede voor zijn/haar verklaring daaraan niets meer te willen toevoegen.

Aan 78 militairen zal, op hun verzoek, een afschrift van de betreffende verklaring(en) worden toegezonden na 1 oktober 1995.

1.1.4.

Vrijwaringen van de te debriefen militairen

Aan alle gedebriefde militairen is voorafgaande aan het debriefingsgesprek het navolgende schriftelijk bekend gesteld:

"(...) dat:

A. ALLE GEGEVENS IN HET DOSSIER MET UW PERSOONLIJKE ERVARINGEN PERMANENT ZIJN GERUBRICEERD ALS "STAATSGEHEIM CONFIDENTIEEL".

B. NIEMAND VAN UW COLLEGA'S EN UW COMMANDANTEN OOI INZAGE ZULLEN HEBBEN IN UW PERSOONLIJKE DEBRIEFINGSVERSLAG.

C. UITSLUITEND DE LEDEN VAN DEZE DEBRIEFINGSORGANISATIE KENNIS DRAGEN VAN UW PERSOONLIJKE ERVARINGEN. WIJ ALLEN ONDERWORPEN ZIJN AAN DE AMBTELIJKE GEHEIMHOUDINGSPLICHT."

Met de Officier van Justitie te ARNHEM is vooraf door de Leider van het onderzoek overeengekomen dat mogelijke strafbare feiten vanuit het onderzoeksteam niet gemeld zullen worden.

Voorafgaande aan het debriefingsgesprek zijn alle gedebriefde militairen door het debriefingsteam geïnformeerd terzake de mogelijke melding vanuit het onderzoeksteam aan het Internationale Tribunaal voor Oorlogsmisdrijven in het voormalige Joegoslavië (ICTY) inzake hun persoonlijke

waarnemingen van schendingen van het humanitaire oorlogsrecht. In het betreffende debriefingsrapport staat daartoe ondermeer vermeld: "Nadat (naam + voorletters) terzake werd geïnformeerd omtrent het doel van de debriefing en dat de afgelegde verklaring(en) voor wat betreft waarnemingen van schendingen van het humanitaire (oorlogs-)recht ter beschikking zullen worden gesteld aan het Internationale Tribunaal voor Oorlogsmisdrijven in het voormalige Joegoslavië (ICTY) (...)".

1.2. Hoofdgroepen

De zakelijke weergave van de uitgevoerde debriefingsgesprekken geschiedde aan de hand van 3 hoofdgroepen:

- a. Algemene zaken
- b. Operationeel optreden
- c. Humanitair oorlogsrecht

1.3. Deelonderwerpen en subdeelonderwerpen

De 3 hoofdgroepen zijn tbv de verslaglegging onderverdeeld in de volgende deelonderwerpen en subdeelonderwerpen:

- a. DEELONDERWERPEN ALGEMEEN
 - I. Bewijsmateriaal:
 - Bezit van video-materiaal, dagboeken, cassettes of andere informatiedragers
 - Benadering voor inlichtingen mbt gerubricceerde gegevens eigen troepen
 - Verlies en/of diefstal van informatiedragers
 - II. Contacten met de media:
 - Benadering door de media
 - Benadering van de media
 - Gemaakte afspraken met de media
 - III. Ondertekende documenten of afspraken:
 - Ondertekende documenten mbt RAVIV VAN RENSSSEN
 - Overige documenten (al dan niet onder dwang)
 - IV. Mogelijke strafbare feiten/wangedrag:
 - Afgifte van wapens (dwang)
 - Kopen/ruilen van wapens, materieel, PGU etc
 - Diefstal/verlies van wapens, materieel en PGU
 - Verzoeken mbt koeriersdiensten / poststukken
 - Verzoeken mbt geldsmokkel
 - Bewaren van geld voor locals voor rekeningnummers in Nederland
 - Criminele netwerken in de enclave
 - Onjuist optreden / wangedrag eigen troepen
 - Nadelige invloeden op handelen (overmatig alcohol-/druggebruik)
 - V. Overige zaken:
 - Vernietiging / onbruikbaar maken van belangrijk materieel door eigen personeel
 - Achtergebleven belangrijk onbeschadigd materieel
 - Ongevallen
 - Contacten of relaties met locals/bevolkingsgroepen
 - Sfeer binnen de eenheid, onderlinge verhouding meerderen/minderen of mannen en vrouwen
 - Opvang in ZAGREB
 - Mening over lokale bevolkingsgroepen
 - Overige zaken
- b. DEELONDERWERPEN OPERATIONEEL OPTREDEN
 - I. Opdracht:
 - Commandovoering DUTCHBAT en interactie met hogere niveaus
 - Opdrachten, richtlijnen en aanwijzingen @
 - Besluitvorming en bevelvoering @
 - II. Ontplooiing en inzet:
 - Commandovoering door de ondercommandanten en de lagere niveaus
 - Opdrachten, richtlijnen en aanwijzingen van DUTCHBAT aan de ondercommandanten en interactie tussen de bataljonsstaf en de ondercommandanten
 - Inzet van middelen met bijbehorende aanwijzingen
 - Communicatie en bevelvoering bij de inzet
 - Overige niet in een der fasen genoemde gebeurtenissen
 - III. Terrein:
 - Informatie over weers- en terreingesteldheid
 - Terreinvloeden op de uitvoering van eigen opdrachten

- IV. Moslims:
 - Informatie over de bevolking
 - Contacten tussen bevolking en militairen
 - Optreden moslim-strijders (ABiH)
 - Vluchtelingen
 - Hulpverlening aan moslim-bevolking
 - V. Bosnische Serviërs (BSA):
 - Optreden van BSA
 - Contacten met BSA
 - VI. Hulpverlening
 - VII. Fase I (Aanvang val OP's. 4 juli t/m 9 juli 1995)
 - VIII. Fase II (Val SREBRENICA. 10 en 11 juli 1995)
 - IX. Fase III (Evacuatie bevolking. 12 en 13 juli 1995)
 - X. Fase IV (Afweging gewonden, vertrek DUTCHBAT 14 juli t/m 21 juli 1995)
 - XI. Logistiek
 - XII. Moreel
- c. DEELONDERWERPEN HUMANITAIR OORLOGSRECHT
- I. Behandeling van gewonden en zieken
 - II. Behandeling van gevangenen
 - III. Behandeling van burgers / vluchtelingen
 - IV. Behandeling van gegijzelden
 - V. Methoden / middelen van oorlogvoeren
 - VI. Identificatie
 - VII. Kennis van oorlogsrecht

1.4. Samenstelling feitenrelaas

Het navolgende feitenrelaas is samengesteld uit de verklaringen van de gedebriefde militairen in de betreffende debriefingsrapporten. Het feitenrelaas is o.g.v. privacy-overwegingen en de vooraf gegarandeerde vrijwaringen gedepersonaliseerd.

Door de relaasstellers KMAR zijn de gelijkluidende waarnemingen van de verschillende militairen over dezelfde fenomenen, incidenten en zaken zakelijk samengevat en gegroepeerd. Voor zover mogelijk wordt daarbij aangegeven hoeveel militairen dezelfde waarnemingen hebben kenbaar gemaakt danwel wordt de ordegrrootte daarvan aangegeven met de termen "enkele", "enkele tientallen" of "vele". Afwijkende waarnemingen worden in voorkomend geval eveneens op eenzelfde wijze weergegeven.

De indeling van het feitenrelaas is analoog aan de indeling van de debriefingsrapporten. Daar waar waarnemingen onder meerdere (sub)declonderwerpen gebracht konden worden zijn zij onder de respectieve (sub)declonderwerpen vermeld.

Het draaiboek Debriefing "SREBRENICA" behoort bij dit feitenrelaas.

1.5. Lokaties dossier "Debriefing SREBRENICA"

Het gerubricerde dossier "Debriefing SREBRENICA" bestaande uit 451 debriefingsrapporten, de database met sleutelgegevens, het eerste origineel van dit feitenrelaas alsmede het feitelijk journaal van het onderzoeksteam en de (gerubricerde) brondocumenten bevinden zich in het archief van de Directie Operatiën Koninklijke Landmacht, Afdeling Inlichtingen en Veiligheid (DOKL I&V) te DEN HAAG.

Het tweede originele exemplaar van dit feitenrelaas alsmede de kopieën van de voornoemde database en het feitelijk journaal bevinden zich in het archief van de Centrale Recherche Koninklijke marechaussee (CRKMAR) te UTRECHT.

FEITENRELAAS DEBRIEFING "SREBRENICA"

2. ALGEMEEN

2.1. Bewijsmateriaal

2.1.1. Bezit van video-materiaal, dagboeken, cassettes of andere informatiedragers

Uit het onderzoek blijkt dat het merendeel, circa 95 % van de militairen in het bezit zijn c.q. zijn geweest van dagboeken en/of beeld- en geluidsmateriaal, die gemaakt zijn in de enclave SREBRENICA, op de compound POTOARI c.q. SREBRENICA en op de observatieposten (OP's).

Als gevolg van het vallen van de OP's en uiteindelijk de enclave SREBRENICA hebben velen (al dan niet in opdracht van hun militaire commandant het door hun "vastgelegde" vernietigd).

Veel materiaal is desondanks toch in NEDERLAND aangekomen.

Het overgrote deel van de militairen was bereid het materiaal ter beschikking te stellen van het onderzoek.

Een militair verklaarde, dat het fotomateriaal dat in zijn bezit was, op de compound in SREBRENICA is achtergebleven. Dit als gevolg van de ghaaste verplaatsing naar POTOARI, dd 11 juli.

Een militair verklaarde, dat hij een foto heeft van de afvoer van de vluchtelingen, waarop de bussen staan welke de vluchtelingen afvoerden. Een foto in de compound van gewonde vluchtelingen, van slechte kwaliteit. Hij is bereid deze foto's ter beschikking te stellen.

Een militair verklaarde, wel foto's te hebben gemaakt maar dat hij deze voordat hij de enclave verliet had vernietigd. Hij wilde voorkomen dat indien hij krijgsgevangene zou worden gemaakt deze foto's in handen van de Serven zouden vallen.

Een militair verklaarde, dat hij gezien had dat in de laatste dagen van hun verblijf in POTOARI, 19, 20 en 21 juli, op bevel van hogerhand veel militairen hun foto-/video-apparaat vernietigd hebben.

Een militair verklaarde, dat hij twee filmrolletjes van hemzelf, in opdracht van zijn compagniescommandant, had vernietigd, op de compound te POTOARI op 21 juli 1995.

Een militair verklaarde, dat op het appel van 21 juli 1995 door de compagniescommandant werd medegedeeld dat voor vertrek alle foto's (video)films moesten worden vernietigd, daar dit mogelijk onderweg openthoud zou geven. Deze films werden ingeleverd bij de toeg S2.

Een militair verklaarde, dat hij geen enkel bewijs meer had, alles was verbrand, waaronder brieven van het thuisfront, aantekeningen en één fotorolletje waar hij tezamen met Z.K.H. Prins Willem ALEXANDER staat. Hij heeft dit alles verbrand op 11 juli. Hij is door niemand benaderd voor het verkrijgen van informatie. Hij vertelde dat het enige aan wat er aan informatie verloren is gegaan, is hetgeen in de scherfwerende vesten verborgen zat op het moment dat deze moesten worden afgegeven aan de BSA- en/of ABiH-strijders.

Een militair verklaarde dat het hem bekend was dat foto's zijn gemaakt van 9 lijken. Deze zijn in NEDERLAND ingeleverd bij de MID. Via de media is vernomen dat die foto's zijn mislukt. Hierover en hetgeen hij van de lijken heeft gezien had hij reeds een verklaring bij de marechaussee afgelegd.

Een militair verklaarde dat hij in het verleden een fotorolletje ter beschikking had gesteld aan DOKL/Afd I&V Sie Veiligheid. Daarnaast was betrokkene gehoord door het "KODAKTEAM" van de Koninklijke marechaussee Districtsrecherche District Zuid-Holland/Zeealand waarbij een situatietekening is gemaakt van de positie en de wijze hoe de stoffelijke overschotten lagen.

Een militair verklaarde, dat hij 14 fotorolletjes had meegenomen, daarvan zijn er 13 ontwikkeld en afgedrukt. Echter het ene rolletje met bewijsmateriaal is in de ontwikkelcentrale verloren gegaan. Hij heeft enige foto's van het uitdelen van brood nabij de compound en de vrachtwagens van het RODE

KRUIS waarin de vluchtelingen vervoerd werden.

Een militair verklaarde dat hij gezien had dat: gezien vanaf de weg in westelijke richting ongeveer 300 meter aan de linkerzijde van het pad nabij een stroompje water (zuid-noord richting) waarin een schoepenrad staat, 9 lijken lagen. De lijken, mannen, lagen voorover met het gezicht naar de beek (oostelijk) waarbij twee lijken ingedraaid liggen (de tweede en de achtste). De laatste twee hebben een schotwond in de zij en verder hebben allen een rugschot ter hoogte van het hart. De lichamen konden nog niet lang daar gelegen hebben omdat geconstateerd kon worden dat de lichamen niet zichtbaar verstijfd waren en het zichtbare bloed niet gestold was. Bovendien werden geen vliegen geconstateerd ondanks de hoge temperatuur (33 graden). Door hem werden ter plaatse twee foto's gemaakt. Het fotograferen werd verstoord door het afgaan van een schot in de onmiddellijke nabijheid. Hierop werd een Serv in de directe omgeving waargenomen.

Een militair verklaarde dat hij op 13 of 14 juli 1995 samen met een andere militair een rondje ging lopen in de omgeving van de compound POTOARI. Zij liepen langs de vluchtelingen buiten de compound en achter de elektriciteitsfabriek, welke is gelegen tegenover de compound. Zij zagen nabij het grasveld een achttal lijken liggen. Hij verklaarde dat deze lijken op de buik lagen; dat deze lijken rugschoten hadden: bloed vlekken op de rug aanwezig waren en dat deze mannen burgerkleding droegen. De militair zag dat de lijken op de buik in een rij lagen, allen met het hoofd in de richting van het naast het grasveld gelegen beekje. De militair kreeg de indruk dat deze personen vermoedelijk waren omgebracht door executies, doordat deze lijken allen gelijke wonden vertoonden. De stoffelijke overschotten werden ongeveer zeventienhonderd meter van de compound aangetroffen. Met een camera had hij een vijftal foto's gemaakt. Over deze foto's die hij al had gezien, was hij door de maréchaussee gehoord. Dit verhaal had hij ook aan een collega verteld.

Een militair verklaarde, dat hij had gehoord dat op de compound POTOARI tussen de posten Charlie en Bravo een graf was waarin moslim lijken zouden liggen. Dit graf was gemaakt door de Genie en niet goed afgedekt. Uit dit graf stak een hand. Hiervan was volgens betrokkene een foto gemaakt. Betrokkene heeft later met @ gesproken die van het bestaan van dit graf afwist. @ had dit graf later beter afgedekt.

Een militair verklaarde dat hij achter de compound POTOARI een (massa)graf heeft gezien op de plaats waar hij zijn @ moest parkeren. Daarop stond een bordje met (vermoedelijk) de namen van degenen die daar begraven lagen, namen die hij niet herkende. Hij had gehoord dat deze mensen een natuurlijke dood zouden zijn gestorven.

2.1.2. Benadering voor inlichtingen mbt gerubriceerde gegevens eigen troepen

Een militair verklaarde, dat hij redelijk de Servisch Kroatische taal spreekt en dat hij deze kennis heeft opgedaan naar aanleiding van een eerdere uitzending in deze regio. Hij is gedurende zijn verblijf in de enclave SREBRENICA door zowel ABiH als BSA-leden regelmatig benaderd voor het verkrijgen van inlichtingen over de "tegenpartij", mede doordat hij hun taal redelijk sprak. Hij is hierop niet ingegaan.

Een militair verklaarde dat hij na aankomst in de kasernie te BRATUNAC met de rest van de bemanning van OP - S in een kamer werd gebracht alwaar zich allerlei etenswaren bevonden. Daarna werd een camera binnengebracht en verscheen een tolk die aan een collega militair aan de hand van zijn "kale" stafkaart een explicatie vroeg van OP's, stellingen en bunkers van de ABiH etc. Op de vraag waar zich de sterkste punten van de (ABiH) bevonden heeft hij aangegeven dat ze "de blauwe lijn maar moesten aanhouden". Het betrof hier een confrontatielijn die eigenlijk de begrenzing van de enclave aangeeft en welke reeds door de BSA was overschreden.

Een aantal militairen zijn benaderd voor inlichtingen. Vastgesteld wordt dat de gedebriefde militairen hier terughoudend mee omgegaan zijn. Gesteld kan worden dat men geen inlichtingen heeft verstrekt die het optreden van de eigen troepen zou kunnen schaden.

2.1.3. Verlies en/of diefstal van informatiedragers

Een militair verklaarde dat op het moment dat zij overhaast hun positie moesten verlaten @, het boekje @ op die positie achter gebleven. Het boekje droeg een rubricering. Hoogte onbekend. Of hierin aanwijzingen staan mbt het optreden van de eigen eenheid kon de militair niet verklaren.

2.2. Media-zaken

2.2.1. Benadering door de media

Uit het onderzoek blijkt dat een groot deel van de militairen door de pers is benaderd. Velen van hen hebben interviews gegeven aan de schrijvende pers, zoals lokale, regionale en landelijke dagbladen; aan diverse binnen- en buitenlandse televisie stations alsmede aan de media afkomstig uit het voormalige Joegoslavië.

Gebleken is dat ook familieleden door de media zijn benaderd. Een aantal van hen heeft een interview gegeven aan de pers. Enkel van hen zijn op de tv geweest in diverse actualiteitenrubrieken.

Gebleken is dat er contacten zijn geweest met de programmamakers van RTL4 om een opname te maken voor het programma "LIEF EN LEED".

Een militair verklaarde, dat hij door diverse media was benaderd en dat hij diverse interviews heeft gegeven. Betrokkene heeft over twee onderwerpen de media te woord gestaan omdat hij verbaasd was over het vertekende beeld dat in NEDERLAND leefde over aantallen slachtoffers en over de Moslims en de Serven. Tevens was hij van mening dat het onterecht zou zijn als de beklag-affaire gebruikt zou worden om @ achteraf extra schade te berokkenen.

Een militair verklaarde, dat betrokkene contact heeft gehad met de programmamakers van "LIEF EN LEED" RTL4. Het betreft hier een te maken uitzending die zal gaan over het thuisfront. De opnamen zullen in oktober worden gemaakt. Verder heeft betrokkene een klein interview in ZAGREB afgelegd aan een journalist van "DE LEIDSE COURANT". Daar heeft ze eigenlijk weinig aan verteld, echter in de krant stond bv dat ze in de enclave was geweest tijdens de val daarvan.

Een militair verklaarde, dat hij de media had ontlopen. Er heeft een negatief artikel over DUTCH-BAT in het "BRABANTS DAGBLAD" regio (TILBURG) gestaan. Door omstandigheden werd nadien de naam van betrokkene bij de krant bekend gesteld waarna deze krant contact heeft gezocht met betrokkene. Betrokkene is hier niet verder op ingegaan.

Een militair verklaarde, dat hij op 20 juli 1995 een interview heeft gegeven aan NOVA: uitzending 22 juli. Verder heeft hij een interview gegeven aan INDEPENDENT ON SUNDAY en SAT 1. Op maandag 24 juli 1995 heeft hij een interview gegeven aan HIER EN NU en NCRV-radio. Op 4 september werd hij geïnterviewd door het NOS-journaal bij de poort van de kazern. Betrokkene zal op 11 september nog een tweede interview geven aan INDEPENDENT ON SUNDAY m.b.t. gebeurtenissen in de enclave voorafgaande aan de val.

Een militair verklaarde dat hij een interview had gegeven aan DE LIMBURGER. Naar aanleiding van dat interview heeft hij een interview gegeven aan de Duitse tv. (ARD praatprogramma Z.A.K.).

Een militair verklaarde, dat hij contact had gehad met de media. Hij had een interview gegeven aan DE LIMBURGER. Naar aanleiding van dat interview heeft hij een interview gegeven aan de Duitse tv. (ARD praatprogramma Z.A.K.). Betrokkene bezit hiervan een videoband.

Een militair verklaarde, dat hij achtereenvolgens heeft meegewerkt aan:

- a. een groepsinterview met DE VOLKSKRANT te ZAGREB;
- b. een interview met het ALGEMEEN DAGBLAD en DE NIEUWE REVU thuis; nav het interview van NIEUWE REVU, verzocht achtereenvolgens BRANDPUNT om een interview wat hij heeft afgewezen: 5-Uur Show en RTL(GE).

Een militair verklaarde, dat hij na aankomst in ZAGREB, op 23 juli 1995, een interview had gehad met RTL4. Voorafgaande aan dat interview heeft hij aanwijzingen van de Sie-2 gehad over hetgeen hij mocht vertellen en hetgeen hij niet moest vertellen. Hij heeft zich tijdens het interview aan de aanwijzingen gehouden. Na de opnames werd hij in de gelegenheid gesteld de opnames te bezien en aan te geven welk deel uitgezonden mocht worden. Hieraan is door RTL4 voldaan.

Een militair verklaarde, dat hij in ZAGREB was ondervraagd door een medewerker van UNHCR. Tevens had hij daar gesproken met een hem onbekende Nederlandse kolonel over schending van de mensen rechten. Hij verklaarde ook benaderd te zijn door RTL4. Hij was hierop nooit ingegaan. Hij had wekelijks een "verhaal" geschreven voor de WOERDENSE COURANT. Deze verhalen werden eerst gelezen door zijn groepscommandant (die steeds weer wisselde). Betrokkene was hiertoe benaderd door een plaatselijk journaliste JOLANDA VAN HUNNIK. Ook was betrokkene benaderd door het ALGEMEEN DAGBLAD voor een interview. Hij was hier nog niet op ingegaan.

Een militair verklaarde, dat hij was benaderd door HAROLD DOORNBOS van de AVRO om dingen te verklaren over cola en bier wat door Nederlanders gekocht werd in BRATUNAC. Dat was al bekend, dus heeft hij dat bevestigd. Dezelfde DOORNBOS had hij in ZAGREB ook gesproken bij terugkomst op 24 juli 1995.

Een militair verklaarde, dat hij door iemand van het ANP was benaderd tijdens zijn verlof met het verzoek om een kopie af te staan van de brief die hem thuis toegezonden was inzake deze debriefing. In het blad ELSEVIER had een artikel gestaan waaraan hij had meegewerkt bij terugkeer in ZAGREB. Bij het artikel was een foto gepubliceerd waarop hij stond afgebeeld. Een ANP medewerker had hem een telefoonnummer gegeven en hem verzocht te bellen. Hij was niet voornemens om daaraan mee te werken.

Een militair verklaarde, dat de actualiteiten rubriek HIER EN NU zijn ouders op 16 juli had geïnterviewd. De vragen waren o.a.: Stonden jullie er achter, dat uw zoon naar ex-Joegoslavië wordt uitgezonden? Zijn ouders hadden verklaard dat ze er achter stonden, zolang het maar zijn eigen keuze was. Het RTL4 nieuws had hem ook nog op tv vastgelegd, nadat hij op SOESTERBERG was aangekomen. Hij is samen met minister VOORHOEVE - handenschuddend - op het nieuws geweest. De plaatselijke krant DAGBLAD VAN NOORD-LIMBURG had hem ook geïnterviewd, nadat hij thuis was aangekomen.

Een militair verklaarde, dat toen zij uiteindelijk toestemming hadden gekregen om vanuit POTOČARI richting ZAGREB te rijden zij vrijwel vanaf het begin de pers achter zich aan hadden. In NEDERLAND had zijn moeder van RTL4 een uitnodigingskaart ontvangen voor een gesprek met hem. Hij was niet op die uitnodiging ingegaan, omdat hij dat niet wilde. Hij verklaarde bereid te zijn deze kaart ter beschikking te stellen van dit onderzoek. Ook verklaarde hij dat zijn moeder was benaderd door het HELMONDS DAGBLAD voor een gesprek met hem. Beide benaderingen zijn gebeurd in de dagen direct na zijn thuiskomst in juli j.l.

Een militair verklaarde, dat in Servië een NOS team met hem mee reed. Er werden geen interviews gegeven. Bij Servisch/Kroatische grens was de pers aanwezig, o.a. RTL4. Wel even gesproken met het ALGEMEEN DAGBLAD/NRC. RTL4 mocht geen opnames maken. Geen interviews gegeven. In ZAGREB was de pers aanwezig op tweede dag. De pers was er dus niet op de dag van aankomst. In NEDERLAND had hij geen afspraken met de pers tot nu toe.

Een militair verklaarde, dat hij door de Duitse pers, de ARD, was benaderd, op Vliegbasis SOESTERBERG, welke hij een interview had gegeven waarin concreet de vraag werd gesteld: "Hoe was de situatie in Ex-Yoego". Hierop had hij in eigen bewoordingen de situatie geschetst. Een dag later zag hij de uitzending waarbij het onderwerp was: Hoe de BRD-ers moesten debriefen.

Een militair verklaarde, dat hij ook was benaderd door de media. Na de val van de enclave hadden de Serven een mooi verhaal opgebouwd. Toen de OP's overgingen naar de Serven reed een cameraploeg mee.

Een militair verklaarde, dat zijn moeder een interview heeft gegeven aan een verslaggeefster van het EINDHOVENS DAGBLAD. Het stuk is ook geplaatst. (maart 1995). Betrokkene was tevens na terugkeer benaderd door de NOS en RTL4. Betrokkene heeft zelf bewust de boot afgehouden en nimmer een interview gegeven. Hij geeft te kennen dat hij geen behoefte heeft om alsnog een interview aan de media te geven.

Een militair verklaarde, dat hij het hem bekend is dat @ in BRATUNAC een verklaring heeft afgelegd voor de camera. Deze opname werd gemaakt op de dag na aankomst op de kazerne te BRATUNAC in een ruimte waar overvloedig voedsel aanwezig was. Hetgeen daar gebeurde wekte de indruk bij geïnterviewde dat hij als propagandamiddel gebruikt dreigde te worden. @ heeft daar aan de hand van een stafkaart een aantal, bij geïnterviewde onbekend gebleven, situaties verduidelijkt. Aan @ is gevraagd of hij iets wist van een aanval van ABiH op een dorp buiten de enclave alwaar 54 mensen op een koelbloedige wijze zouden zijn verkracht en vermoord. Het dorp was vervolgens platgebrand. @ heeft hierop geantwoord met "neen". Vervolgens werd hem de vraag gesteld of hij op dat moment goed werd behandeld. @ heeft daarop geantwoord "ja". In gesprekken die de bemanning van OP-@ later met elkaar voerde ontstond de gedachte dat deze propaganda opnames wel eens zouden kunnen worden "verknijpt" zodat op de televisie het antwoord van @ op de vraag over de slachting in het dorp. JA kon zijn...

Een militair verklaarde, dat hij tijdens de evacuatie naar ZAGREB werd benaderd door de media van de Serven. Dit was op 21 of 22 juli 1995. Dit gebeurde in de Servische taal. Deze taal beheerste niemand, dus het contact was op niets uit gelopen. Na terugkomst in NEDERLAND werd hij niet door de media benaderd.

Een militair verklaarde door een reporter met behulp van een tolk in het hotel te zijn geïnterviewd voor de Servische televisie. De reporter was in het bezit van een videocamera. Door de tolk werd aangegeven dat de reporter een interview wilde afnemen van de bemanning van OP-@. Daarbij werd de mededeling gedaan dat de bemanning van OP-@ moest verklaren dat zij goed werden behandeld. Dit was voor de bemanning van OP-@ geen probleem omdat zij op dat moment ook goed werden behandeld. Hiervan is een verklaring in de Engelse taal afgelegd ten overstaan van de camera. Tijdens dit interview is een kleine onderbreking geweest in de opname. Op dat moment werd een "geval" aangehaald waarbij door ABiH strijders een dorp in de buurt van de zuid - west hoek van de enclave een dorp zou zijn uitgemoord en platgebrand. Daar de militair hier geen weet van had kon hij hierop geen antwoord geven. Daarop werd gesteld dat hij dan voor de camera maar moest zeggen "Nee, dat weet ik niet". Hierna is aan de militair voor de camera de vraag gesteld of hij iets van het hiervoor aangehaalde voorval wist. Hierop heeft de militair in het Engels geantwoord "Nee, dat weet ik niet".

Door een van de militairen van de bemanning van OP-@ is aangegeven dat hij een gesprek had opgevangen tussen de reporter en de tolk waarbij de reporter aangaf dat hij alleen de vragen mocht stellen die hij gesteld had. Majoor NICOLIC en een op Ralph Inbar gelijkende majoor haalden hierop de schouders op.

Een militair verklaarde, dat hij aan een journalist van DE TELEGRAAF een fotorolletje had gegeven. De journalist had om foto's gevraagd en zou deze wel voor hem ontwikkelen. Wanneer er iets interessants voor zou komen op de foto's zou de journalist deze plaatsen, zo verklaarde hij. De militair stond er niet bij stil dat er foto's op stonden welke gemaakt waren in Servische bezet gebied. Dit zou voor de daar nog verblijvende Nederlanders een risico kon inhouden.

Een militair is @ het transport/vervoer van het stoffelijk overschot van VAN RENSSSEN naar Nederland. Te ZVORNIK kwam volgens hem de Bosnisch/Servische (leger)persvoorlichter naar hem toe of hij een verklaring af wilde leggen omtrent de schuldvraag van de dood van VAN RENSSSEN. Hij antwoordde daarop dat het afleggen van zo'n verklaring niet het doel van zijn aanwezigheid in ZVORNIK was. Hij had uitgelegd dat hij verder geen mededelingen wilde doen @.

Een militair verklaarde, dat de KRO aan hem heeft verzocht om met een cameraploeg terug te keren naar TUZLA, om het kind, dat hij had voorzien van een herkenningsplaatje, terug te vinden. Hij is voornemens om positief op dit verzoek te reageren.

Een militair verklaarde, dat tijdens zijn verblijf in Joegoslavië zijn echtgenote en dochtertje heeft meegewerkt aan een reportage (AD) gebaseerd op ervaringen van kinderen van militairen in Joegoslavië. Ook het JEUGDJOURNAAL is hiervoor bij betrokkene thuis geweest en was aanwezig bij zijn aankomst in Nederland. Betrokkene zegt na terugkomst benaderd te zijn door het 5 uur journaal. Hij heeft zijn medewerking hieraan geweigerd. Verder geen contacten/afspraken met media.

Een militair verklaarde, dat hij bij thuiskomst is geïnterviewd door RTL4. Deze omroep had die dag het gezin waartoe hij behoort gevolgd. Bij aankomst op het huisadres stond RTL4 in de straat en is hem gevraagd hoe hij het vond om weer thuis te zijn. Hij heeft hierop geantwoord dat hij hoopte dat de andere jongens ook snel thuis zouden komen. Verder had hij iedere benadering door de pers afgekapd.

Een militair verklaarde, dat hij omstreeks 15 augustus 1995 was geïnterviewd door NRC HANDELSBLAD. Van dit interview is een artikel in de krant verschenen waarin hij delen van dat interview terug vond. In NOVISAD en in ZAGREB had hij geen medewerking aan pers gegeven. Het ANP had hem na zijn vakantie gebeld en gevraagd of hij gedebriefd was en hoe. Zij wilden hem spreken over de debriefing die nu lopende was. Hij zal daaraan geen medewerking geven omdat dat door de leiding verboden was. Ook gaf hij nog aan dat zijn ouders benaderd waren door het ANP. Deze hadden het ANP verwezen naar de persvoorlichter.

Een militair verklaarde, dat hij na terugkeer in NEDERLAND na zijn verblijf in de enclave op grote schaal is benaderd door de diverse media. Om enige rust te krijgen heeft hij in enkele contacten met de pers toegestemd. Onder andere heeft hij zijn medewerking verleend aan het programma NOVA: nieuwsvuitzendingen van RTL4/NOS alsmede aan een artikel in HET PAROOL en een blad van de ACOM. Hij heeft geen lopende afspraken meer met de media.

Een militair verklaarde, dat door hem in de 1e week van juni 1995 een faxbericht met instemming van de plaatsvervangend bataljonscommandant naar de KL-Crisisstaff verzonden met de vraag om meer vers voedsel naar het DUTCHBAT te sturen. Hij wees daarbij eveneens op de gevolgen welke het uitblijven daarvan na verloop van tijd op medisch gebied kon betekenen. Deze fax stond één dag later in het BRABANTS DAGBLAD en de dag erna in de landelijke dagbladen onder vermelding

van zijn naam. Hij had deze info enkel aan de KL-Crisisstaff verstrekt en hij wist niet hoe de pers aan deze info kwam. De pers interpreteerde die de fax alsof er al medische problemen waren ontstaan bij DUTCHBAT door voedselgebrek. Naar aanleiding van deze berichten werd hij door NOVA telefonisch op de compound POTOARI benaderd. Daar was hij niet op ingegaan. Verder was hij bij terugkeer op SOESTERBERG benaderd met enkele vragen door een verslaggeefster van een defensiekrantje. Deze zou nog contact met hem opnemen hetgeen niet meer gebeurd was. Hij had zelf de pers niet benaderd.

Een militair verklaarde, dat in ZAGREB op zondag 16 juli 1995 het contact met de pers verboden was. De reden was het mogelijk in gevaar brengen van de mensen in POTOARI.

Een militair verklaarde, dat hij in ZAGREB door het ALGEMEEN DAGBLAD en DE TELEGRAAF was benaderd. Hij had geen interview gegeven. Hij was door het NOS-journaal benaderd die hij een interview heeft laten afnemen. De vraag werd gesteld: "Hoe was de sfeer was bij de compagnie". Hij had daarvan een algemene indruk gegeven. Na terugkomst in Nederland, heeft een afvaardiging van de compagnie, de begraafplaats van RAVIV bezocht. Aldaar was een journalist aanwezig, welke o.a. de vraag stelde, wat hij vond van de toestand rond de bataljonscommandant. Hij had geantwoord dat hij dit niet terecht vond. Vervolgens was hij benaderd voor het programma ZEMBLA (VPRO) ivm de reportage "OP FOXTROT", welke hij heeft afgezegd. Hij was van mening dat het personeel aan verlof toe was.

Een militair verklaarde, dat hij in ZAGREB met meerdere collega's een live interview heeft gegeven voor radio 1. Het was een algemeen verhaal met het verzoek van de verslaggever om niet te veel anti Moslim te praten. Na terugkomst op het onderdeel werd weer aan betrokkene om een interview gevraagd. Hij heeft hier kort op geantwoord.

Een militair verklaarde, dat hij contact gehad met het dagblad TROUW in ZAGREB. Het interview is gepubliceerd. Hij is nu uitgenodigd door RTL4 om zijn medewerking te geven aan het tv programma "LIEF EN LEED". Hij heeft nog geen ja gezegd, hij twijfelt nog. Dit programma gaat over wat voor soort uitwerking een uitzending heeft op Defensiepersoneel.

Een militair verklaarde, dat een collega militair voor het oog van de camera in de Engelse taal is gevraagd wie hij dacht dat er verantwoordelijk was voor de dood van soldaat RENSSSEN. Hij heeft hierop geantwoord dat hij dit niet wist omdat soldaat VAN RENSSSEN tot de bemanning van een andere OP behoorde.

Een militair verklaarde, dat hij bij terugkeer op 4 september 1995 op de JWF-kazerne door de journalist, Harm ROELAND, van RTL4 is aangesproken ter hoogte van de hoofdepoort. Deze stelde hem vragen over zijn verblijfplaats in SREBRENICA, over de opvang door Defensie bij terugkeer en over zijn gevoelens na aantijgingen in de krant over oorlogsmisdrijven gepleegd door DUTCHBAT. Hij heeft hierop terughoudend gereageerd.

Een militair verklaarde, naar aanleiding van het kranteartikel van 21 september 1995 in de "INDEPENDENT", dat hij op 11 september 1995 een interview had gegeven aan de verslaggever ROBERT BLOCK. Reden hiervoor was een reeds eerder gegeven interview waarin alleen gevraagd was zijn ervaringen van de tijd van gijzeling in Bratunac weer te geven. Tijdens het hernieuwde interview zou naar de ervaringen voorafgaande aan de val van Srebrenica worden gevraagd en omdat de verslaggever eerder zelf in het gebied geweest was. Hij was op het verzoek om een interview te geven ingegaan. Hij had nooit het gevoel gehad dat de verslaggever tot doel had een negatief stuk te schrijven. Tijdens het interview had hij gesproken over het feit dat zij voorzien waren van TOW-wapensystemen op enkele OP's. Zover hij weet had hij geen plaatsen en/of hoeveelheden genoemd. Wel had hij gezegd dat dit wapensysteem als verdedigingsmiddel te zwaar was om te worden ingezet bij een eventuele aanval.

In het artikel werden een aantal suggesties gewekt o.a. dat hij zou hebben gevraagd om toestemming zijn TOW te gebruiken. Betrokkene verklaarde dat dit nooit aan de orde is geweest, daar hij nooit op een OP heeft gezeten welke was uitgerust met dit wapensysteem. Verder was hij ervan overtuigd dat het vuren met één TOW, welke op een OP was geplaatst, niet zinvol was omdat herladen te lang duurt en de bemanning zonder bescherming door vijandelijk vuur zeker zou worden vernietigd. Daarom werd het systeem alleen passief als aanvullend waarnemingsmiddel ingezet (gebruik warmtebeeldkijker bij nacht, en 16x kijker bij dag). Verder was het het z.i. onmogelijk met één TOW een servische aanval te stoppen. Hij was onjuist geciteerd in dat deel van het artikel waarin stond dat twee TOW-systemen per YPR aanwezig waren. Hij was op de hoogte van het feit dat zich slechts drie systemen bij de cie bevonden: één was niet inzetbaar, systeem was op de compound Srebrenica, één systeem stond op het dak van de uitzichttoren bij OP-F en het derde systeem bevond zich op het dak van de uitzichttoren van OP-C.

2.2.2. Benadering van de media

Een militair verklaarde, dat hij zelf contact had gezocht met het Nieuwsblad van het Noorden, omdat daar een hem bekende chef nieuwsdienst werkt. Na de eerste publiciteit werd hij overspoeld met telefoontjes van diverse kranten en actualiteitenprogramma's. Hij heeft verteld dat reeds zes weken voor de val aan de militaire top bekend is gemaakt dat het bataljon zijn humanitaire en militaire taak niet meer kon uitvoeren. @. Met betrekking tot het waarnemen van genocide heeft hij naar de pers toe verklaard dat hier nooit enig bewijs van is geweest. De duizenden doden zijn in zijn ogen merendeel oorlogsslachtoffers als gevolg van oorlogshandelingen, waarbij zich zeer zeker incidentele overtredingen van het oorlogsrecht hebben voorgedaan, bv in de vorm van standrechtelijke executies.

Een militair verklaarde, dat hij begin augustus 1995, via een vriend @ in contact was gebracht met de HAAGSE COURANT. Hij had daar een verhaal verteld, dat hij drie maanden op nooddrantsoenen heeft geleefd en dat hij drie maanden in prefabs heeft gewoond. Dit interview is gepubliceerd geweest in de HAAGSE COURANT. Verder heeft betrokkene geen contact gehad met andere media.

Een militair verklaarde, dat hij door de media in voormalig Joegoslavië bij de reis naar ZAGREB was benaderd door de Britse pers. Hij had echter geen info verstrekt. Bij zijn aankomst te ZAGREB was ook de Nederlandse pers ook aanwezig. Ook hen had hij geen info verstrekt.

Een militair verklaarde, dat er is getracht een propaganda-film te maken door de Serven van hun behandeling als gevangenen. Hierbij wilde men hem interviewen, maar hij heeft deze mensen doorverwezen @.

Een militair verklaarde, dat hij bij terugkeer contact had opgenomen met het GELDERS DAGBLAD en het VEENENDAALS DAGBLAD, dit om zijn onvrede te uiten over de berichtgevingen in de betreffende bladen. Dit heeft niet geleid tot publikaties. Een voor hem onbekend blad uit ROTTERDAM heeft hem tijdens zijn verlofperiode benaderd voor een interview, hierop was hij niet ingegaan.

2.2.3. Gemaakte afspraken met de media

Een militair verklaarde, dat hij was benaderd door de programmamakers van het programma "LIEF EN LEED" van RTL4. Betrokkene heeft hiervoor al gesprekken gevoerd (in-take gesprek) met de betreffende omroep (JOHN DE MOL PRODUCTIONS), (datum, woensdag: medio augustus 1995). De opnames voor deze live-uitzending moeten nog plaats vinden. Dit zou pas plaats vinden als Defensie het onderzoek zou hebben afgerond. (Op verzoek van Defensie).

Een militair verklaarde, dat hij was benaderd door het programma LIEF EN LEED van RTL4. Betrokkene had hiervoor al gesprekken gevoerd (in-take gesprek) met de betreffende omroep (JOHN DE MOL PRODUCTIONS), (data: woensdag: medio augustus 1995). De opnames voor een live-uitzending moeten nog plaats vinden. Dit zou pas plaats vinden als Defensie het onderzoek zou hebben afgerond. (Op verzoek van Defensie).

Een militair verklaarde, dat er afspraken zijn met de B compagnie over een te maken uitzending voor het programma "LIEF EN LEED" van RTL4. De opname datum opnamen volgt nog.

Een militair verklaarde, dat hij is uitgenodigd door RTL4 om zijn medewerking te geven aan het TV programma "LIEF EN LEED". Hij heeft nog geen ja gezegd, hij twijfelt nog. Dit programma gaat over wat voor soort uitwerking een uitzending heeft op Defensiepersoneel.

Een militair verklaarde, dat hij meerdere keren is benaderd door de media, te weten: VPRO: het blad OPZIJ en het programma LIEF EN LEED. Betrokkene is samen met 2 collegae ingegaan op een verzoek van de programma makers van LIEF EN LEED van RTL4. Men vertelde dat hiervoor toestemming is verkregen van de Afdeling Voorlichting van het Ministerie van Defensie en dat men vrij was om alles te zeggen. Betrokkene heeft tevens een kort interview gegeven voor een plaatselijk dagblad.

Een militair verklaarde, dat hij was benaderd door de makers van het programma LIEF EN LEED. Betrokkene heeft besloten hieraan mee te werken. Uitzending vermoedelijk medio oktober. Uitzending zou in eerste instantie plaatsvinden a.s. zondag, dit werd echter uitgesteld i.v.m. het lopende onderzoek.

2.3. Documenten en/of afspraken met de strijdende partijen

2.3.1. Ondertekende documenten mbt RAVIV VAN RENSSSEN

Uit afgelegde verklaringen blijkt dat er te BRATUNAC een verklaring is opgesteld en ondertekend door een militair m.b.t. de dood van de soldaat RAVIV VAN RENSSSEN.

Een militair @ verklaarde, dat hij een verklaring had ondertekend tijdens gedwongen verblijf te BRATUNAC. Dit is gebeurd op een kasernie te BRATUNAC waarbij een maaltijd werd geserveerd. E.e.a. is ten overstaan van majoor NICOLIC gebeurd op de dag van aankomst te BRATUNAC op 08 juli 1995 in de loop van de avond. Genocide majoor NICOLIC vroeg aan de bemanning van OP-@ of zij zich konden voorstellen waarom de BSA het "offensief" was begonnen. Hierop is geantwoord van niet. De uitleg van NICOLIC luidde dat de ABiH, ondanks verschillende waarschuwingen, met regelmaat de enclave verlieten en dat bij aanvallen van deze strijders zo'n 68 Serven waren gesneuveld. Tevens vroeg hij, NICOLIC, zich af waarom er op de compound zo'n 100 man waren aangetreden en wat daar de bedoeling van was. Hierop is geantwoord dat dit waarschijnlijk een erbetoon is geweest aan de gesneuvelde soldaat RENSSSEN. Vervolgens is door NICOLIC aangegeven dat hij contact kon zoeken met de Nederlandse OpsRoom teneinde te vernemen of het sneuvelen van VAN RENSSSEN te wijten was aan BSA of ABiH vuur. Hiertoe is de militair met de tolk naar de YPR van OP-@ gegaan en heeft hij contact gezocht met de OpsRoom waarbij hij aangegeven heeft waar hij zat en dat hij een vraag in de Engelse taal zou stellen. Op zijn vraag wat er bekend was van de herkomst van het vuur wat heeft geleid tot de dood van VAN RENSSSEN kreeg het antwoord dat het "moslim vuur" was geweest.

Naar aanleiding van het vorenstaande is gevraagd of de militair een en ander in de vorm van een verklaring op papier wilde zetten. Hiertoe heeft hij overleg gevoerd met @ en zijn zij overeen gekomen dat, gelet op het feit dat de OpsRoom reeds had aangegeven dat het moslimvuur was geweest, er geen "kwaad" in stak om e.e.a. te verklaren. Hierna heeft hij een verklaring opgesteld dat de dood van VAN RENSSSEN te wijten was aan moslimvuur. Deze verklaring is hem doorgenomen @ en door hem ondertekend. Tevens heeft hij er in toegestemd dat hij deze verklaring zou voorlezen en dat dit dan opgenomen zou worden op een geluidscassette.

Een militair verklaarde, dat door de bemanning van OP-@ een verklaring is opgesteld omtrent het feit dat de soldaat VAN RENSSSEN door toedoen van de ABiH is gesneuveld. @ heeft de verklaring opgesteld en voorgelezen aan @. Deze verklaring is tijdens het voorlezen opgenomen met een memorecorder. De verklaring werd opgesteld in een dik, A4 schrift. De verklaring is in het Engels opgesteld. Op een andere pagina waren reeds de namen en rangen van de bemanning van OP-@ opgeschreven. De uiteindelijke verklaring is door @ "ondertekend" in blokletters.

Een militair verklaarde, dat door de bemanning van OP-@ een verklaring is opgesteld omtrent het feit dat de soldaat VAN RENSSSEN door toedoen van de ABiH is gesneuveld. @ heeft de verklaring opgesteld en voorgelezen aan @. De verklaring werd opgesteld in een dik, A4 groot boek. De verklaring is in het Engels opgesteld. De wetenschap dat de soldaat VAN RENSSSEN door ABiH strijders is gedood berustte op het feit dat tijdens het eigenlijke incident met de handgranaat waardoor soldaat VAN RENSSSEN werd geraakt, de bemanning van OP-@ uitluisterde op de frequentie waarop op dat moment de bemanning van OP-F communiceerde met de OpsRoom. Direct nadat de bemanning van OP-@ een harde knal hoorde in de buurt van waar de YPR van de bemanning van OP-F zich moest bevinden kwam er een bericht over de radio waarin werd gemeld dat bij een ABiH roadblock een handgranaat op de YPR van de bemanning van OP-F is terechtgekomen. Ten gevolge van de ontploffing hiervan is de boordschutter geraakt. Bedoelde verklaring is aangevuld met de namen van alle leden van de bemanning van OP-@ en ondertekend door @.

Een militair verklaarde, dat door hem geen verklaringen zijn ondertekend, ook niet tijdens de "gevangenhouding" te BRATUNAC. Wel is door hem een lijst opgemaakt waarin hij de namen van de personen van zijn OP-@ bemanning met hun rangen. Deze lijst is opgeschreven in een soort groot notitieboek waarin door hem is gezien dat er op de bladzijde voor de bladzijde waarop deze namen werden gesteld, een soort verklaring zat die was ondertekend. De opgemaakte lijst is niet door hem ondertekend. De verklaring die door @ is opgemaakt (de bladzijde voor de namenlijst) is door hem gelezen. Het betrof in grote lijnen een verklaring die handelde over de dood van soldaat VAN RENSSSEN en waarin @ de moslims daarvoor verantwoordelijk hield. De verklaring bevatte geen krachttermen maar een zakelijke weergave van de bij @ feitelijkheden die hebben geleid tot de dood van soldaat VAN RENSSSEN. Het vermelde "groot model notitieboek" werd aangereikt door een man gekleed in burger die op hem de indruk maakte een inlichtingenofficier te zijn. Het betrof een zwart boek. Het was van A4 formaat, harde kaft, 1,5 cm dik. De "inlichtingen officier" was ongeveer 1,75 meter lang, licht gezet postuur, ongeveer 40 / 42 jaar, smal gezicht waarop een zeer spitse neus zat, smalle mond, blauw grijze ogen, lichtblond / grijzend haar, half lang achterover gekamd, geen ge-

zichtsbeharig.

Een militair verklaarde, dat @ een verklaring had opgesteld in de Engelse taal met betrekking tot de dood van RAVIV. Deze verklaring moest worden opgesteld op uitdrukkelijk verzoek van de majoor NICOLIC. Er was een behoorlijke psychische druk van de zijde van de BSA aanwezig om aan dit verzoek te voldoen. Het afleggen van de verklaring is gedaan na overleg van @. Een ieder was het hier mee eens. Deze verklaring is door @ ondertekend. Deze verklaring bevatte alleen bekende feitelijkheden. Hierna is die verklaring ook door @ voorgelezen, wat is opgenomen op een geluidscassette. Op de vraag van de BSA of hij die verklaring ook op video wilde voorlezen is afwijzend gereageerd. De bedoelde verklaring is opgetekend op een afzonderlijk vel papier. De geluidsopname werd gemaakt in aanwezigheid van een persoon, die hen scherp observeerde op zowel verbaal als non-verbaal gedrag, daarbij aantekeningen maakte en waarvan hij de indruk had dat hij deel uitmaakte van een militaire inlichtingendienst, hij had gezien dat hij regelmatig de majoor NICOLIC "souffleerde". Deze "inlichtingsofficier" was gekleed in een Servisch camouflagepak, zonder rangonderscheidingstekens of onderdeelselementen. Hij had gezien dat die officier zich verplaatste in een witte LADA NIVA, waarvan hij had gezien aan de hand van het kenteken dat het voertuig afkomstig was uit BELGRADO. Die officier droeg altijd een klein bruin leren tasje, waaruit vaak papieren staken. Het was deze officier geweest die het bandopname-apparaat met zich voerde waarop @ de voornoemde verklaring had voorgelezen.

Een militair verklaarde, dat na de aankomst op een kaserne te BRATUNAC om 23.30 uur op de dag dat OP-@ was gevallen, @ op verzoek van de Majoor NICOLIC, een schriftelijke verklaring heeft afgelegd en ondertekend. De inhoud handelde over de feitelijke gebeurtenissen t.a.v. de dood van de soldaat VAN RENSSSEN van OP-F, zoals dat door de bemanning van OP-@ over de boordradio is gehoord.

Een militair verklaarde, dat hij een lijst (gemaakt van een blad uit een kladblok) had opgesteld met namen en registratienummers van @. Deze lijst heeft betrokkene gegeven aan majoor NICOLIC.

2.3.2. Overige documenten (al dan niet onder dwang)

Uit de afgelegde verklaringen blijkt dat er documenten zijn m.b.t. de afvoer van gewonden, vluchtelingen, weerbare mannen en afgenomen materieel.

Een militair verklaarde, dat @ wel een document mede had ondertekend, dit was een verklaring van MANDIC dat evacuatie volgens vigerende normen was verlopen. Het was naar zijn mening de bedoeling van de BSA om "carte blanche" te hebben, dat bij de afvoer van de vluchtelingen alles zonder incidenten was verlopen. Door toevoegen van een zin aan de verklaring heeft @ getracht, en is gezien de reactie van de BSA daarin geslaagd, om het document te ontcrachten. Het belangrijkste argument om mede te ondertekenen was het feit dat het document een teken was van samenwerking en goede wil van BSA zijde, en deze samenwerking essentieel was om de nog aanwezige gewonden en vluchtelingen en locals behorende tot de hulporganisaties veilig het gebied uit te krijgen.

Een militair verklaarde, dat er andere meerdere documenten zijn ondertekend. Als voorbeeld daarvan werd door hem voornoemd document aangegeven. Dit is niet onder dwang ondertekend. De Directeur van de Middelbare school @ is 's avond mee geweest naar MLADIC voor een gesprek. Dit was op dinsdag 11 juli 1995. Een dag later was daarbij aanwezig @. Zij is meegegaan met AZG naar ZAGREB.

Een militair verklaarde, dat op 17 juli 1995 het voornoemde document gezien en gelezen te hebben waarin verklaard werd dat de evacuatie van vluchtelingen in juli 1995, correct was uitgevoerd. Waargenomen werd dat daar met pen aan toegevoegd was, althans woorden van gelijke strekking: "voorzover DUTCHBAT dat zelf heeft kunnen constateren". Dit document was in het Nederlands opgesteld. Hem bekend is dat dit document op een computer c.q. op een diskette staat. Hij heeft de Engelse vertaling van dit document niet gezien, alsmede het Servische niet. Deze extra ingevoerde zin ziet hij als een overwinning van de Nederlanders.

Een militair verklaarde, dat hij kennis draagt van de inhoud van een document m.b.t. de afvoeren van de vluchtelingen, voornoemd. Zelf had hij geen documenten ondertekend.

Een militair verklaarde, dat omstreeks 13 juli 1995, de compound werd bezocht door de BSA. De BSA was rustig en gedisciplineerd doch wel waakzaam. Zij hebben een lijst met namen die zij vergeleken met namen die voorkomen op de presentielijst van de compound. Hierbij worden een aantal namen herkend. Verder herkenden de BSA-strijders een aantal mensen tussen de vluchtelingen. De vluchtelingen werden daarbij tevens ondervraagd door de BSA. Hierbij werden

geen bijzonderheden gezien. Na een aantal dagen werden de vluchtelingen en daarna de gewonden vervoerd uit de compound POTOARI. Dit geschiedde onder begeleiding van @. Voor het transport werd er een scheiding in de vluchtelingen en gewonden aangebracht. Mannen die voorkwamen op een door de BSA verstrekte lijst werden gescheiden van de overigen. Deze mannen moesten plaatsnemen in een apart voertuig. Het betrof hier een Nederlandse UN viertonner. De lijst met namen werd voorgelezen door een vrouw van de MSF. Deze mannen werden afgevoerd in de richting van BRATUNAC. Daarna gingen vier ziekenauto's en een grote truck met oplegger vol met vluchtelingen en gewonden ook in de richting van BRATUNAC.

Een militair verklaarde, dat hij van een Nederlands officier de lijst met 239 namen kreeg overhandigd. Deze lijst zou op verzoek van @ opgesteld zijn door een leider van de vluchtelingen. @ heeft deze lijst met behulp van de SATCOM-A en versijferapparatuur PNFX 2017 doorgefaxed naar COMCEN-crisisstaf te UTRECHT. @ heeft tijdens het verzenden de papieren angstvallig in zijn broekzak gehouden en blad voor blad door gefaxed. Tijdens dit proces heeft @ mondeling geverifieerd of de bladen leesbaar overgekomen waren. Voorzover @ zich kan herinneren was de lijst geadresseerd aan: @ (Crisisstaf), de VERENIGDE NATIES en het RODE KRUIS (ICRC).

Een militair verklaarde, dat hij heeft gezien dat de voornoemde officier de zgn "239-namen-lijst" heeft afgegeven bij de Ops-room in ZAGREB.

Een militair verklaarde, dat @ de lijst met namen van Moslimmannen in de weerbare leeftijd naar NEDERLAND heeft gefaxed. Dit was Defensie, de KL-Crisisstaf. Of deze fax ook naar TUZLA is verzonden is hem niet bekend. Dit was een handgeschreven lijst van de voornoemde officier. Deze lijst was door hem opgesteld in samenwerking met het MSF. Voorzover hij zich kan herinneren hoefde er in opdracht van de betreffende officier geen voorblad bij. Door @ is telefonisch de fax geverifieerd. Deze was goed aangekomen.

Een militair verklaarde, dat de voornoemde officier aan een soldaat een lijst van mannelijke Moslims had gegeven. Deze heeft in eerste instantie getracht deze lijst door te faxen naar Den Haag maar wegens de slechte verbinding mislukte dat. Daarop is de lijst doorgefaxed naar SARAJEVO, ter attentie van @. De lijst is versijferd verstuurd. De bladen werden één voor één verstuurd en elk blad werd voor en na het faxen door de betreffende soldaat in zijn broekzak opgeborgen.

Een militair verklaarde, dat op 13 juli, nadat de vluchtelingen weg waren (omstreeks 21.00 uur) van de compound, een persoon, waarvan hij denkt dat dit de vermoedelijke tolk van MLADIC was, aan de poort van de compound POTOARI verscheen. Deze persoon beheerste de Engelse taal goed. Hij was ongeveer 30 jaar oud. Deze persoon vroeg om een lijst, vermoedelijk een lijst waarop de namen van de gewonde mensen stonden vermeld. Deze persoon heeft enige tijd aan de poort staan wachten. Hij weet dat er een lijst aan de persoon is gegeven, doch hij weet niet wie, wel weet hij dat een korporaal hiervan getuige is geweest daar deze persoon zich aan de poort bevond. Enige tijd later was er wederom elektriciteit op de compound en kon een ieder weer bellen naar Nederland.

Een militair verklaarde, dat de gewonde moslimstrijders op de 14e zijn gescheiden door DUTCHBATers en apart zijn vervoerd naar BRATUNAC. (@ kan hierover meer info verschaffen). Aan de hand van een lijst met namen, i.b.v. MSF/DUTCHBAT, hij heeft gezien dat deze scheiding heeft plaatsgevonden.

Een militair verklaarde, dat hij de onderweg afgenomen goederen te NOVA KASABA had laten beschrijven door de majoor ZORAN. Dit document is door hem wel, maar door ZORAN niet ondertekend. Het doorslag carbon is aangeboden aan de Commandant DUTCHBAT te POTOARI. ZORAN behield origineel.

Een militair verklaarde, dat tijdens gevangenne in de plaats NOVA KASABA door de Serven aan @ verzocht werd een document te ondertekenen, dat in het engels en servisch was opgesteld, waarin verwoord stond dat de goederen door de Serven, zonder toestemming van de VN'ers, waren afgenomen. Dit was op 18 juli tijdens de gevangenne in de school (NOVA KASABA) waar hij twee dagen is vastgehouden. Op deze locatie werden tevens 30 Moslims vastgehouden.

Een militair verklaarde, dat een majoor commandant van de Serven met hen in zijn maag zat. Dat uit enkele dingen is gebleken. Er is op aandringen van die majoor een document opgesteld waarin was verwoord welke spullen onder dwang zijn afgenomen en dat er een pseudo patrouille was gereden. Dit document is door een militair en de Servische commandant ondertekend. Later is dit document op 14 juli aan de leiding op de compound gegeven.